

Egy festő bolyongásai

Münster – visszapillantó tükörben

Imádom a saját szimbolikus címeimet. Csak nagyon nehézkesen találok rájuk. Mások így sem értik, feloldás nélkül. A kulcs: visszapillantás a közelmúlt münsteri utazásaira, a véget nem érő autózásokra, ugyanakkor utalás a képeimbe applikált tükörsávokra amelyekben önmagammat is látni vélem.

Münster.

Ide készülődtem egy régóta vágyott, komoly, egyéni kiállításra. A távolság kitérőkkel 1600 km Budapestről, és ezt legalább kétszer (a képek szállítása miatt) autóval kell legyűrni, összesen 6400 km. A tulajdonképpeni első, előkészítő út repülővel, vonattal már megtörtént. Az évek – és éveim – előrehaladtával az utazások egyre terhesebbé válnak. Az utak nagyobb előkészületeket, fizikai és mentális ráhangolódást igényelnek, mint maguk a konkrét programok, események amelyekre irányulnak. Ugyanakkor az utazások csodálatos élményekkel, kalandokkal és látnivalókkal – néha tanulságokkal is – gazdagítanak. Egyszerre utazni számomra egyszerre gyűlöletes és imádni való létezési forma.

Intermezzo: nemrég fapados repülőn utaztam, véletlenül egy sugárzóan szép fiatal nő mellé ültetett a szerencse. Többórás út, lassan induló, végül érdekes beszélgetés, felületes bemutatkozás. A lány hivatásos teniszjátékos, ami egész életét kitölti, én képzőművész, azaz mások szemében egyben hivatásos életművész is. Váratlanul elővesz a csomagjából két frissen festett városi tájképet – ajándékba kapta, annak is szánja. A véleményemet kérdi, ugye szép? Nehéz pillanat. A lány kedves, szimpatikus, a kép kritikán aluli. Válaszolok: Maga teniszező – és igaz, hogy én is tudok teniszezni, de az értékítélete szerint az nyilván valami más. Én hivatásos képzőművész vagyok, és bár ez itt előttem egy kép, mégis ugyanúgy valami más, nem művészet, olyan, mint az én teniszem. A gép szárnya is megrezzent szavaimra. Pár feszült perc után feloldódott a hangulat, és új ismerősöm a párizsi, lon-

doni, római, berlini múzeumokról faggatott...

Utunk első állomása Münster felé Stuttgart. Fiunk is velünk van, és főleg az ő kedvéért megtekintettük a vadonatúj Mercedes Múzeumot. Hatalmas, egymásba fonódó köríveket, gyűrűket formázó épületegyüttes a stadion és a gyár között, nyolc szinten bemutatva a létező összes modellt, a kezdetektől napjainkig. A Günter Behnisch által tervezett épület persze – mint máshol is – kiváltja a hívek és ellenzők antagonisztikus vitáját; a ház költségét, gyanítom a gépkocsivásárlók fizették meg tudtukon kívül... (A Porsche Múzeum szintén Stuttgartban 2008 végére készül el.)

Másnap, dél felől a dombos, városokkal zsúfolt Ruhr-vidék felől – a valaha domináns szén-, acélnagyipar már a múlté – érkezünk Münsterlandba, ami kis folyókkal, patakokkal, csatornákkal tagolt hatalmas, sík terület, zömében mezőgazdasági földek, ligetekkel és kisebb tanyaszerű településekkel tarkítva. Az egész tartomány (Észak-Rajna-Vesztfália – Nordrhein-Westfalen – kb. 34 000 km² mintegy 20 millió lakossal) egyébként mesterséges képződmény, a második világháború után vonták össze több részből.

Hamarosan Münsterben, Vesztfália fővárosában vagyunk. Első szállásunk a kiállításom helyszínén – a Prinzipalmarktton – a galéria Hanza-stílusú házának tetőtéri vendéglakásában van, egyfajta romantikus kényelemben. A gyönyörű városról nehezebb írni, mint, mondjuk, Rómáról, nem lévén az olvasónak hasonló „információs kapaszkodója”. Építészete – főleg egyházi és oktatási épületek dominálnak – átmenet a közép-német kő- és az észak-német téglaeépítészet között. (Örök titok marad számomra, hogy a német, dán, angol stb. nyers téglafelületek miért abszolút időt állóak, az itthoni hasonló megoldásokkal ellentétben!?) Várostervezete köríves, áttekinthető. A város anyagi valóságában is szép és jó. Ez különösen azért értékelhető, mert a második világháborúban – talán értelmetlenül – alapo-

san szétbombázták. Harmadmilliónyi lakosa van, és ami a fő, igazi egyetemi város. 44 ezres diáksereg, 120 tanszék, intézet; a Wilhelm-Universität a harmadik legnagyobb – és az egyik legelismertebb – egyetem Németországban, és nagy munkaadó a városban és környékén. Münster nagysága és lakossága alapján tipikus német közepes városnak nevezhetném – ebből jó sok van szerte az országban –, kiváló atmoszférája, kisugárzása miatt mégis magasan kiemelkedik a sorból, igazi POLGÁRVÁROS. Münster leginkább Karlsruheé, másik szerelme városomra hasonlít sok mindenben, kivéve az ottani, Németországban egyedülálló, szinte szubtrópusi klímát.

Fő nevezetessége: a német történelem egyik legnagyobb fordulópontjának, a harmincéves háborúnak a lezárása, a békekötés itt, a városháza ún. béketermében történt. Méltóságosan szép, reneszánsz, faburkolatú terem, körben történelmi tablókkal, portrékkal. A békekötést (1648) hároméves tárgyalás előzte meg, részben itt, a német császár és a katolikus hatalmak, Franciaország és Spanyolország között, részben a közeli Osnabrückben, a császár küldöttei és a protestáns svédek között. Ez a békekötés alapvetően meghatározta Németország jövőbeni útját (és szétdaraboltságát), ugyanakkor deklarálta Hollandia függetlenségét. A mai Németország „irigylésekor” nem árt figyelembe venni, hogy történelme 1945-ig nem más volt, mint kisebb nagyobb áldatlan, szörnyű háborúk sorozata.

Szent Pál-dóm. 1225-ben kezdték építeni, a kezdeti román stílusra ráakódott gótika, illetve korai reneszánsz elemek és tipikus csarnokszerkezet jellemzi. Fő érdekessége és attrakciója a minden délben harangjátékkal kedveskedő, 1542-ből származó, igen bonyolult hatalmas asztronómiai óra. A dómbelső és homlokzat gótikus és reneszánsz szobrai, szoborkoszorú gyönyörűek, ugyanakkor érdekes kontrasztot képeznek az elmúlt évtizedekben készített hatalmas, művészi üveglablókkal. Az egyik gótikus építésű mellékoltár is magában a templomban modern táblaképekkel jelzi az idők alapos változását. A dómmal egybeépült kolostor kerengőjében látható „a 20. sz. mementójaként” Ernst Barlach szoborsorozatának egy gyönyörű darabja, a *Koldus*. A szintén meglátogatott Marburgban, a Szent Erzsébet templomban is láthatjuk Barlach életmű-

vének egy darabját. Legnagyobb meglepetésemre és bánatomra hazaúton, az ulmi székesegyházban már nem találtam egy másik szép művét. A letétet a magánszemély tulajdonos felmondta. Ernst Barlach német szobrászművész (1870–1938) a 20. századi német szobrász- és grafikusművészet klasszikus humanista modernje. Munkásságát – mára érthetetlen, miért – a náci rendszer üldözte. Belső szellemi száműzetésben „elfajzott” művészként hunyt el Güstrowban (Mecklenburg). Itt igen látogatott alapítványi múzeum őrzi munkásságának emlékeit. Számtalan helyen láthatók „humanista” művei, a legjelentősebbek Lübeckben, illetve Magdeburgban.

Überwasserkirche, víz feletti templom, a 14. századból származó gótikus csarnoktemplom. Egy bizonyos pozícióból szemlélve úgy tűnik, mintha a közeli patak vizén lebegne, innen a név. Nem a templomról, hanem az ott látott különleges kiállításról szólnék. Gabriele Wilpers térinstallációja a német leányoknak, asszonyoknak, édesanyáknak állított emléket. A mennyezetről lefüggő tízezernyi gyűszű kívánta szimbolizálni munkájukat, küzdelmüket, kitartásukat, amit a – nagyon is hányatott – német történelem ezer éve során a férfiak oldalán értük tettek. Valóságosan és szimbolikusan is csodálatos kiállítás. Az ablakokon körben járó, beömlő fény igyekszik áthatolni az ezer és ezer függesztő szálon (egyenként több mint 15 méter hosszúak) és az igazi gyűszűk sokfélesége igen mély hatást váltott ki. A gyűszűk sokaságát – réges-régi varrodobozokból újságfelhívások eredményeként – az egész országból küldték az IGAZI emberek.

A Szent Lambert késő gótikus „városi” templom az óváros közepén van. A mellette állt épületekkel ellentétben viszonylag épen megúsza a második világháborút. Bizarr érdekessége a torony oldalán függő három vasketrec. 1536-ban ezek eredetijében tették ki a nép elé szemlére a kivégzett anabaptisták holttestét. A másik furcsaság Goethe és Schiller egészalakos szobrai a portál mentén. Ma is kérdés, hogy hogyan és miért került a két protestáns humanista óriás egy katolikus templomra?! Szerintem jól van ez így... Templomszerte, városszerte sok egyéb apró jelből érzékelhető, hogy e mentalitásnak köszönhetően – köszönhetően? – ez már nem egy bigott, maradi, hanem egy modern katolicizmus. Még egy

Münster, Prinszipalmarkt, 1945

Münster, Prinszipalmarkt, 2005

unikum a Szent Lambert tornyából: 1481-től máig a „legmagasabb” (nem ellenőriztem!) állás a városban. A városi őr este 9 órától félóránként megfújja a rézkürtjét, jelezvén az időt, egyben tudatván, hogy vigyáz a városra. Semmi magnó, digitális kunszt, régi rézfúvós, igazi ember, igazi hang.

Prinszipalmarkt: enyhén íves, térszerűen széles, talán 500 méter hosszú utca, a már említett Szent Lambert-templom és a régi városháza között. Hanza-stílusú patrícius házak, árkádsorral, üzletek, vendéglők és galériák. Itt a Clasing Galériában nyílik a kiállításom. Ez az, amiről a legtöbbet tudnék mesélni, de a legnehezebben tudom leírni. Mindenesetre két emeleten, összesen 35 különböző méretű kép lett a rendezők által kiválasztva, elhelyezve. A készülődésben – sok más művésznél is láttam már ilyesmit – egyre jobban elvesztettem magamat, belülről azon imádkoztam, hogy minél

előbb túl legyek már az egészen (ezt hívják örömteli várakozásnak). A megnyitó pillanatában összegeződik sok ember több hónapos munkája, szellemi plusz anyagi befektetése. Egy tisztességes kiállítás megvalósítása rendkívül sokba kerül! Végül is igen jól sikerült, a megnyitásra a felkért kiváló magyar és német szakemberek remek affinitással és anticipációval mutatták be a közönségnek a műveket. A kritikus pont, a megnyitó időpontja előtt öt perccel még egy árva vendég sem volt. Pár perc múlva – német pontosság, megbízhatóság – tele volt az egész ház. Ami egy vernisszáznál fontosabb, sikerült a törekvésem, a galériával hosszabb távra együttműködést kialakítani. A sikeres este után szárnyaltam örömben egészen addig, amíg hajnalban a vendéglakásban jeges hidegre nem ébredtem... Reggelre kiderült, hogy a galéria alatti üzlet átalakítása során kikapcsolták a fűtést...

A kiállítás megvalósításában és sikerében a német partner mellett felülmúlhatatlan szerepet játszottak a münsteri magyarok, pontosabban egy magyar asszony; Kati, akinek (nem amerikai könyvet írok) nagyon sokat köszönhetek. Munkája azért is elismerésre méltó, mert „kijárásai” közben meg kellett barátkoznia a számára enyhén szólva is szokatlan műveim csoportjával. Köszönöm.

A kiállítási megnyitó utáni napokban, tovább ismerkedtünk a várossal (és a nagyon jó enni-innivalókkal). Megjártuk a múzeumokat, városi parkokat – a szoborpark folyamatosan új művekkel gyarapodva mindenhol jelen van – www.skulptur-projekte.de –, a heti vásárokat (erős holland jelenlét és ennek köszönhetően holland áruk sokasága), a Dortmund–Emscsatorna kikötőnegyedét, az egyetemi városrészeket. A városi séták apró jelzői a macskaköburkolatba iktatott kb. 10×10 centiméteres fémlapocskával felcímkézett betonkockák, az ún. Stolpersteinnek, botlókövek, amelyek elszórva időnként ismétlődően hívják fel mindnyájunk figyelmét a náci időkben elhurcolt, elpusztított embertársainkra.

Rajtunk kívül az egész város kerékpározott! Hihetetlen tömegű kerékpáros jellemzi az egész várost és környékét. Első ízben láttam munka közben kerékpáros rendőröket; az ő feladatuk már nemcsak a kerékpárosok védelme a „csúnya” autósoktól, hanem a kerékpárosok féken tartása, hogy azok ne árásszanak el úgy mindent, hogy a gyalogosok sem tudnak már létezni, vagy a belvárosi üzletközpont előtti térségen ott hagyott, lerakott „parkoló” ezernyi kerékpár rendezése, így remélhetőleg a boly közepén a visszatérő is megtalálhatja és kiemelheti kerékpárját. A rend érdekében néha nem csak korholó szavakat osztogatnak a rend őrzői... A városi statisztikai adatok: 500 ezer kerékpár, 290 km kiváló, karbantartott (!) kerékpárút, a főpályaudvarnál 3000 kerékpár számára fedett, zárt parkoló...

Múzeum – üzletközpont. Szellemes építészeti húzással a belvárosi üzletközpontra nyitották meg a városi (modern) múzeum egyik szárnyát. Tehát, ha az üzletközpontban már bevásároltál (vagy akkor is, ha nem kaptad meg amire áhítottál), folytathatod a napot a múzeumban az állandó Picasso-gyűjtemény megtekintésével vagy időszakos kiállítással.

Mi igazi csemegét láttunk. Hamis vagy ere-

deti címmel a múzeum több emeletén 20. századi modernnek művei kettős tálalásban. Az alkotók Picasso (mint múzeumi névadó) és a 20. századi művészet teljes keresztmetszete – magyarok is. A bemutatott anyag fel van ugyan címkézve, de az, hogy melyik eredeti, illetve hamis, az nem; egy külön, a pénztárnál kapható füzet tájékoztat erről. Szédületes! A hamisítások sokasága és minden variációja bemutatva – szerencsére nem túl didaktikusan –, igen csak kapaszkodni kell a helyes értékítélet kialakításához (sokszor az ember ösztönösen az általában látványosabb, önmagát jobban kínáló kép mellett tenné le a voksát).

A múzeumból kijöve a kultúra fogyasztását a boltok – némileg jellegtelen – választékának nézésével váltottuk fel, csak itt már végképp nem tudtuk, hogy melyik az igazi, melyik a hamis.

Az igen zsúfolt münsteri napokat, amelyekben összegeződött az elmúlt hónapok feszültsége is, úgy gondoltuk levezetni, hogy hazaút előtt kiveszünk egy „vidéki” szobát a környéken. Így is történt. Ascheberg egy tökéletesen csendes üdülőfalu. Kényelem és természet. Kirándulások a csodás (és lapos) münsterlandi vidéken, kastélyok, vízimalmok... maga a tökély. De milyen a várostól (és a folyamatos impulzusoktól) fertőzött ember? A harmadik nap reggelén egymásra néztünk és elindultunk – vissza – Münsterbe, hogy majd egy egész napos „megerősítő” városnézés után búcsúzzunk el hosszabb időre tőle.

Lassan befejezem úti élménybeszámolómat, bár olyan érzésem támadt az eddigieket elolvassva, hogy sok minden kimaradt. Be tudom mutatni egy szűk keresztmetszetét, pontját, ennek a magyarok által alig ismert észak-nyugati német városnak? Nos, ki kell próbálni. Ha ott jártak-keltek, szívesen veszem észrevételeiket, tapasztalataikat, élményeiket. Én mindenképpen folytatni szeretném az ismerkedést ezzel a csodálatos vidékkel és a várossal, Münsterrel.

Utóirat: most olvasom, hogy az 1643-as városi tanács választásakor ezer liter jó rajnai bor fogyott el, a számolatlan korsó sörökről nem is beszélve...

2008. január–június

MATZON ÁKOS